

בעזה"ש"י"ת

קונטרס

נועם התורה

פרשת בהעלותך

לפתוח ולהלהיב הלבבות
לאהבה וליראה את ה'
מתוך שיחותיו של

מורינו הגה"צ רבי נחמן בידרמן שליט"א

- גליון רא -

ברוקלין ניו יארק יצ"ו - תשפ"ה לפ"ק

כל הזכויות שמורות
להערות והארות: 718-259-5435

נערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

פרשת בהעלותך

לבאר בכמה אנפין מהו שבחו של אהרן שלא שינה

'ויעש כן אהרן' וברש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, עכ"ל. הנה כבר הקשו המפרשים, מפני מה הוצרך הכתוב להשמיענו דבר זה, ואיזה שבח הוא לאהרן קדוש ה' שעשה כדבר ה' ולא שינה, וכי יעלה על הדעת שישנה ולא יקיים את דבר ה' כאשר ציוהו.

ויתכן לומר דהנה אי' בספה"ק בית אהרן בביאור הנוסח בזמר מה ידידות, 'חפציך אסורים', פי' הכלל הוא חפציך אסורים, 'וואס דיר ווילט זיך טאר מען נישט', מה שהנך רוצה לעצמך, אסור. ובשם צדיקים (כ"ה בבוצינא דנהורא בשם הרה"ק ממעוריטש זי"ע) אמרו, כמה טוב וכמה מאיר וכמה מתוק העוה"ז למי שאינו שקוע בו, וכמה חשוך ומר העוה"ז למי ששקוע בו. ומסופר על הרה"ק מרוזין זי"ע, שבילדותו החזיק כיכר בידו ובכה בכי גדול, וכאשר שאלוהו לסיבת בכיו, ענה ואמר שהוא בוכה לפי שרעב הוא. אמרו לו, הלא יש לך כיכר בידך ולמה אינך אוכלו. השיב שאביו הק' למדו שכאשר רוצים איזה דבר אין עושים אותו, ע"כ*. [והדברים נפלאים על שזכה למדרגה והשגה נפלאה כזאת בהיותו ילד רך בשנים].

א. עי' אוה"ח הק' (פ' כי תצא) מש"כ בענין יפת תואר, דיסוד הדבר וסודו הוא עפ"י דבריהם ז"ל שאמרו שבחטא אדה"ר נשבו כמה נשמות יקרות ביד הסט"א וכו', ובצאתו למלחמה שיציאתו היא לדבר מצוה יגלה ה' עיניו להכיר בגוי' אשת יפת תואר, שהיא נשמה הקדושה הנקראת יפת תואר, כי זוהר הנשמות הקדושות מופלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תואר, והכרתה היא שע"י שאתה רואה שאתה חושק בזה בזמן שאתה דבוק בשכינה, באמצעות היותך עסוק בשליחות מצוה כאמור, זה יעריך שלדבר טוב חשקת, ע"כ. נמצא דיש ב' בחינות ברצונו וחפצו של האדם, דאם הוא שקוע בעוה"ז, אזי כל רצונותיו וחפציו הם תאוות ושרירות לבו, ועליו אמר הבית אהרן

וק"ז הרה"ק הרמ"ם זיע"א אמר בענין זה, עפי"ד ק"ז הרה"ק הרא"מ זיע"א, בפרשת שופטים 'ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך' (דברים יח, יד), 'אתה' מרמז על הצדיק, ואי' בגמ' (שבת סג, א) שהקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטל, ועוד איתא (שם יט, ב) שצדיק גוזר והקב"ה מקיים, וי"ל דזהו מ"ש הכתוב 'ואתה לא כן נתן לך ה'א', פירוש שכח זה של 'לא כן', נתן הקב"ה לצדיקים שיוכלו לומר לפניו לא כן ויבטלו גזירותיו, כי זהו כח הצדיק שיכול להפוך ממה שהשי"ת אומר לא הוא מבטל ואומר כן, וכשהשי"ת אומר כן מהפך ואומר לא. והוסיף בזה הרה"ק הרמ"ם זיע"א שלא יזה צדיק נתן ה' כח זה, לצדיק כזה שאומר לעצמו 'לא כן', דהיינו על דברים שהוא רוצה, אומר לא ואינו נמשך אחר רצונותיו, ועל דברים שאינו רוצה אומר כן, און ער טוט נישט וואס עס ווילט זיך, און זאכן וואס ער וויל נישט טוט ער יא, עי"ז שמשבר את רצונותיו, צדיק זה יכול לומר גם להשי"ת 'לא כן', ויש בידו לבטל גזירות. וביאר בזה גם בפסוק בפרשתן 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא' (במדבר יב, ז) שצדיק אשר מתנהג באופן של 'לא כן', הוא זוכה להיות כמו 'עבדי משה', עכדה"ק. ועפ"י דרכו י"ל בפסוק 'יעש כן אהרן', להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, היינו שבעבודתו הק' בהדלקת הנרות בביהמ"ק השפיע אורה וברכה על כל העולם, ואת ה'לא' שינה, יעש 'כן' אהרן, שהפכו ועשאו כן, וכיון שעשה כן לעצמו, היה בכוחו לעשות כן אצל הקב"ה, והרי"ז בבחי' במידה שאדם מודד מודדין לו.

ובאמת זהו לימוד לכאו"א מישראל ולא רק לצדיקים קדושי עליון, כי כ"א מישראל צריך לעסוק בענין של 'לא כן', ולא רק בדברים אסורים שהם אסורים בתכלית, אלא אפי' בדברים המותרים יראה לבטל את רצונותיו, ואפי' בדבר קטן המותר לו, לא ימשך אחר רצונותיו,

חפציך אסורים, וואס דיר ווילט זיך טאר מען נישט, אבל אם הוא דבוק בשכינה ואינו שקוע בעוה"ז, אזי כל רצונותיו הינם חפצי קדושה ועבודת השי"ת, ועליו נאמר חפציך אסורים, אסורים לשון קשירה, כמו 'לאסור מלכיהם בזיקים' (תהלים קמט, ח) דהיינו שהוא קשור לחפצים ורצונות אלו להעלותם לקדושה, והוא בחי' העלאת המידות, והבן.

פרשת בהעלותך

ג

ויהפוך את הלא לכן, ואת הכן ללא, ובזה יקיים מצות קדושים תהיו לדעת הרמב"ן, קדש עצמך במותר לך. ואם קשה הדבר במשך כל ימות השבוע, ישתדל לכה"פ בשבת קודש למנוע א"ע מאיזה דבר שהרצון מושכו, וכמו שיש גירסא בזמר 'חפצין בו אסורים', שלכל הפחות בשבת קודש יש לאדם לשאוף לשייכות לעבודת הקודש הזאת, ועי"ז גם יהפוך לו השי"ת לטובה בכל עניניו בגו"ר.

- ב -

וביאור נוסף במ"ש 'להגיד שבחו של אהרן שלא שינה', איתא בספה"ק ישמח ישראל בשם הרה"ק מווארקא זי"ע, שלא היה ניכר באהרן שום שינוי והתפעלות בשעת הדלקת המנורה לאחר כל היחודים והכוונות הנוראות מענין הדלקת המנורה. ואמר בצחות לשונו הק', אילו הי' מצוה הקב"ה מצוה זו להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע הי' משבר המנורה ושופך השמן זית לגודל התלהבות מהמצוה רבה הלזו, אבל אהרן לא שינה, שלא ניכר בו שום שינוי, עכדה"ק. (וע"ע בספה"ק אהבת שלום שכ"כ עפ"י מעשה המובא בספר חסידים).

והדברים טעונים ביאור, וכי בא ח"ו לגרע את עבודת הק' של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, שזהו שבחו של אהרן הכהן שלא עשה כהרה"ק מבארדיטשוב. וי"ל שבודאי זה ברור ופשוט שגם הרה"ק מבארדיטשוב היה בידו להתנהג בעבודה קדושה זו של 'לא שינה', אלא דמ"מ ראה לנכון שעבודתו תהיה בהתלהבות כדרכו בקודש, ויבואר עפ"י הא דא' מהאריז"ל (לקוטי תורה על תהלים) עה"פ 'לך דומיה תהלה, שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו' (תהלים סה, ב), דהנה העיקר הוא המחשבה ורחמנא לבא בעי, ואחר כוונת הלב הן הן הדברים, וא"כ למה צריך אדם להתפלל בפיו ובשפתיו הלא במחשבה סגי כי השי"ת יודע כל מחשבות לבו. וביאר דהענין הוא בעבור שיעורר האדם את פשוטי עם ההמוניים שיבואו גם הם ויתקרבו עדיך מכח תפילת הצדיק. וזהו 'לך דומיה תהלה', דהיינו שכלפי השי"ת בודאי אפשר להללו בדומיה ובמחשבה, אך כדי שעדיך כל בשר יבואו לכן מתפללים בפה אל שומע תפלה. ובזה פי' בספה"ק נועם מגדים (ריש פרשת חוקת) הפסוק

נועם התורה

‘תהלת ה’ ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד’ (תהלים קמה, כא) פי’ לאיזה צורך ‘ידבר פי’, הלא במחשבה סגי, אלא כדי שכל בשר יברך שם קדשו.

ומבואר שבאמת יש מהלך נכון לעבוד את השי”ת במחשבה בלבד, כי לצדיקים יראי ה’ אמיתיים דבר שפתיים אך למותר, אמנם כדי שאחרים יראו ויתעוררו יש לעבוד את ה’ בדיבור, וכמו”כ י”ל שאין ספק שהרה”ק מבארדיטשוב זי”ע היה בכוחו לעבוד עבודת ה’ ברשפי אש קודש במחשבה ובלב באופן של ‘לא שינה’, אלא שבכל זאת עבד את ה’ בהתלהבות של פעולות חיצוניות כדי שממנו יראו וכן יעשו לעבוד את ה’ בהתעוררות אש קודש. ומסופר שכאשר התפלל הרה”ק מבארדיטשוב היה פחד לגשת סביבו, וכל הרואים נסוגו אחור ממנו כמפני אש, ובודאי היה זה דרכו בקודש להורות לתלמידיו הדרך בעבודת ה’. משא”כ אהרן הכהן לא שינה, מפני שעבודת הדלקת המנורה היתה בפנים במקום שאין זר יכול להיכנס, ועבודתו היתה בינו לבין קונו שלא ראוהו בני אדם, וממילא לא הוצרך לעשות שינוי, והיה בכוחו לעבוד את ה’ באש קודש פנימית, ויחד את כל היחודים במחשבתו בלא שום התלהבות חיצונית, אבל אילו היה מדליק בחוץ לעיני בני אדם, אולי היה מדליק בהתלהבות גדולה ומשבר המנורה ושופך השמן זית כפי שעשה הרה”ק מבארדיטשוב.^ב

וביותר עפי”מ דאי’ בזה”ק (ח”ג דף ערה, ב) שמרע”ה היה שושבינא דמלכא ואהרן הכהן היה שושבינא דמטרוניתא, היינו שאהרן הכהן הביא קירבה ואהבה מכלל ישראל אל החתן השי”ת, כי היה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ובאופן זה קירב את בני

ב. עי’ תוס’ חולין (עה, א ד”ה מאי בינייהו דג מקרטע) שפי’ מקרטע לשון כח וחיות גדול, כמו שהביא בספר הערוך ממדרש ילמדנו בפרשת בהעלותך, וכיון שהוא [אהרן הכהן] יוצא ורואה את הנר, מיד הוא מתחיל שמח ועומד ומקרטע לפניו, עכ”ל. ומבואר שאהרן הכהן עשה עבודת הדלקת המנורה בהתלהבות וחיות גדול. ואמנם יש לדייק בלשון התוס’ שכ’ שכיון ‘שהוא יוצא’, משמע שכשהיה בפנים עשה עבודתו בהתלהבות פנימית, ורק כשהיה יוצא לעיני בני”א היה מקרטע בהתלהבות חיצונית.

לעבודת ה', ועל כן בשעה שהיה עוסק בעבודה לא הוצרך לעשות פעולות לקרב את בני" בעבודתו.

- ג -

ועוד י"ל בביאור שבחו של אהרן שלא שינה, דהנה זוהי עבודת הצדיקים בעוה"ז לעבוד את השי"ת בכל יום בהתחדשות כאילו בו ביום התחילו בעבודתם, וכפי שאחז"ל עה"פ אשר אנכי מצוך היום, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, (ובחומש דברים 'משנה תורה' נאמר ונשנה תיבת 'היום' עשרות פעמים), וכן הטביע השי"ת בטבע הבריאה 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', שכל יום ויום הוא בריאה חדשה. ובאמת כן הוא עבודת כל הצדיקים, אך יש צדיקים שכדי שיתחדשו צריכים הם לעשות פעולות של התחדשות, או בזמנים מיוחדים ומחודשים או לצאת ולבוא למקומות חדשים וכדו', אבל החידוש על אהרן הכהן שלא הוצרך לעשות שום שינוי פעולה בכדי להתחדש, אלא התחדש מעצמו בכל יום כשם שהבריאה מתחדשת בכל יום. וזהו להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, היינו שלא הוצרך לשום שינוי בכדי שיתחדש בעבודת ה' בכל יום תמיד, ובכל יום עמד והדליק המנורה בהתחדשות כאילו הדלקה זו היא הדלקה ראשונה ואחרונה שזוכה להדליק, ועשה כן ללא שום שינוי.

ולאידך מצינו שהנשיאים היו מן הצדיקים שדרכם בקודש לעשות פעולות ושינוי כדי שיהיה להם התחדשות, ועל כן עשו בכל יום חנוכת הבית מחדש, ובכל יום הביא נשיא אחר את קרבנו, כדי שבכל יום תהיה התחדשות בעבודת המשכן, אבל אהרן הכהן לא הוצרך לזה. וזהו מה שאמר השי"ת לאהרן, אחר שחלשה דעתו שהוא ושבטו

ג. וצ"ע מהא דא"י בגמ' (ברכות לא, א) על רבי עקיבא שכאשר היה מתפלל בציבור היה מקצר ועולה, וכשהתפלל ביחיד, אדם מניחו בזוית זה ומצאו בזוית אחרת, וכל כך למה, מפני כריעות והשתחויות. דמשמע היפך הנ"ל, [ואי' בשם צדיקים שאמרו (עי' ילקוט עבודת ישראל עמ' רטו) על הרה"ק מבארדיטשוב שהיה לו ניצוץ נשמת התנ"א רבי עקיבא, שהיה כולו בוער באש להבת שלהבת בעבודת השי"ת]. ועכ"פ לדידן עדיין אין אנו במדריגה זו שהעבודה היא באופן 'שלא שינה' אלא עלינו לעורר הכוונה בריבוי דברי תורה ותפלה בקול והתלהבות קודש.

לא היו עם הנשיאים בחנוכת המזבח, שלך גדולה משלהם, היינו שאתה מתחדש בעצמך ללא שום שינוי, ושלך קיימת לעולם, פי' שעבודתך קיימת לעולם בלא שום השתנות, כי יש לך התחדשות בפנימיות ללא צורך בשום שינוי חיצוני.

- ד -

ועוד ביאור בשבחו של אהרן אמר כק"ז הרה"ק הרמ"ם זיע"א, עפ"י הא דאי' במדרש (ויק"ר לה, א) עה"פ 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', שאמר דוד המלך ע"ה בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך וכו', והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ובתי מדרשות. והיינו שדוד המלך ע"ה נלחם ביצה"ר בתחבולות, כי היצה"ר מנעו מלכת אל ביהמ"ד, לכן בעקיפין נתחכם על היצה"ר שרימהו באמרו שרצונו ללכת אל מקום פלוני, ואח"כ שינה והלך אל ביהמ"ד, אבל מידתו של אהרן הכהן לא הוצרך לזה, והיה בידו לנצח את היצה"ר בגלוי ולא הוצרך לבוא בעלילות ולשנות מדיבורו כדי לנצח את היצה"ר, עכדה"ק.

[וקצת פלא דאי' בגמ' (ב"מ כג, ב) תלת מילי עבידי רבנן דמשני במילייהו במסכת ובפוריא ובאושפיזא, עי"ש. ולמה לא נזכר גם הך מילתא שרשאי לשנות כדי לרמות את היצה"ר כפי ששינה דוד, ובתחבולות עשה לך מלחמה, ומאויבי תחכמני שהוא עצמו כך דרכו לרמות ולשטות באדם, ושוחט משום מאי מחייב משום צובע, שעושה מעבירות מצוות וכן להיפך, כידוע מהבעש"ט הק' זי"ע, ואנו צריכים כנגדו ג"כ לשטות בו ולרמותו בכל אופן שהוא].

עבדי השי"ת אין להם שום רצון עצמי לא גשמי ולא רוחני רק רצון בוראם

'והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה, וישוּבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר' (יא, ד) וברש"י והאספסוף - אלו ערב רב שנאספו אליהם בצאתם ממצרים. ויש לתמוה שטענה זו היא

פרשת בהעלותך

ז

טענת שוא, שהרי לא היה להם שום חסרון במדבר, כי ירד להם המן ולחם שמים ישביעם, והיו טועמים בו כל מיני מטעמים כדאי' בגמ' (יומא עה, א). והנה בגמ' שם פליגי רב אמי ורב אסי, חד אמר הרגישו במן כל מטעמים טעמן וממשן, וחד אמר טעמן ולא ממשן. וא"כ קשה דבשלמא למ"ד שטעמו טעמן ולא ממשן, י"ל שהתאוו לממשן, דהיינו שרצו להרגיש ממשות של לעיסת הבשר, אבל למ"ד שהרגישו גם ממשן למה התאוו. וצ"ל שהערב רב היו בעלי תאוה גדולים כ"כ שרצו את התאוה לעינים ג"כ, לראות את הבשר בעיניהם, שמראה המן שהיה כעין הבדולח היה מידי רוחני וזך בעבורם, ולא השביע את תאוותם, (ועי' בזה ברמב"ן עה"ת ד"ה וטעם והאספסוף).

ואמנם כל זה מובן כלפי הערב רב שהיו בעלי תאוה מגושמים כ"כ, אבל האיך יובן 'וישובו ויבכו גם בני ישראל', הלא המדובר כאן הוא בדור דעה, שראו את כל הנסים והנפלאות שעשה ה' עמם, ובודאי שלא נמשכו אחר תאוותיהם של הערב רב, ואיך בכו על הדבר הזה. ובחתם סופר עה"ת (פ' בהעלותך עמ' מד) הובא בשם ספר לקוטי אמרים^ד, שצדיקים מהפכים את החומר הגשמי שלהם וכל גופם מתהפך להיות רוחני, כמו"כ להיפך שאדם שמרבה במעשים רעים אזי גם נשמתו שהיא חלק אלוק ממעל היא מתהפכת ונמשכת אחר תאוותיו רח"ל. ובזה פי' שהאספסוף אשר בקרב כל איש הוא מדותיו הרעות התאוה תאוה עצומה כל כך, עד שישבו ויבכו גם בני ישראל ר"ל הנשמה הקדושה אשר בקרב כל איש מהם, עי"ש.

ד. יש לציין שזהו המקום היחיד שמרן החת"ס זי"ע מביא דבר בשם ספר חסידות, אף שיש תשובה ממנו (שו"ת חת"ס או"ח סי' טז) שכתב אל הרה"ק בעל הישמח משה זי"ע ושם דן עמו אודות נוסח התפלה, וכתב בתו"ד, מה שהעתיק מעלתו מספר לקוטי אמרים, אותו ספר לא נמצא בקהילתנו וכו'. ויתכן שאחר שכתב התשובה הנ"ל הגיע לידו הספר לקוטי אמרים, או שיתכן שביד החת"ס היה רק הספה"ק לקוטי אמרים תניא ששם נזכר הענין הנ"ל (בפי"א ובפי"ב וכן בסוף פי"ז וסוף פכ"ד), ויש עוד ספר בשם לקוטי אמרים להרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, ואותו ספר לא היה ביד החת"ס. [ובאמת אמרו שהמגיד ממעזריטש זי"ע היה רבו דרבו של החת"ס כי החת"ס למד אצל הרה"ק ההפלאה זי"ע תלמיד המגיד]. (ועי' בהערת הגרי"נ שטרן זצ"ל על החת"ס שם).

אמנם יש להוסיף בזה, שבודאי אי אפשר להפוך את עצם הנשמה, כי הנשמה היא מציאות רוחנית וחלק אלוק ממעל, ואי אפשר לגשמה ולהמשיכה אחר התאוות, אלא הכוונה שהנשמה מתכסה כ"כ בכיסוי עב של זוהמא, עד שאין בכחה להרים את הגוף, אלא אדרבה הגוף נעשה כמסך המבדיל שלא תראה הנשמה את האור הרוחני, וכשהנשמה אינה רואה את הדרך אין בכחה להתעלות, כי הנשמה משתוקקת רק לעבודת ה', והגוף מסתיר את האור ומצליח למשוך את הנשמה אחר התאוות.

ובאמת הדברים מבוארים להדיא בפסוקים, שנאמר 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע' (משלי יג, ט), כלומר שיש אדם חכם אבל אם הוא מתהלך עם טפשים, אזי הוא נמשך אחריהם ונהפך לטיפש, וגם חכמתו מתהפכת לטפשות, וכה"א 'וילכו אחרי ההבל ויהבלו' (מלכים ב, יז, טו), ולעומתו יש אדם שביסודו הוא טיפש אבל כיון שמתהלך עם חכמים הרי הוא מושפע מהם ומקבל חכמה.

- ב -

וי"ל עוד בזה, דבודאי בני ישראל לא היה להם תאוה, אלא רק הערב רב הם אלו שהתאוו תאוה מגושמת, 'וישובו ויבכו גם בני ישראל' אבל כוונה אחרת בתאוותם, שהם התאוו ל'תאוה', כלומר תאוות רצונם שיהיה להם תאוה, בכדי שיוכלו לעבוד בה עבודת השי"ת מתוך גיעה ומלחמה בשבירת התאוות, וכן באכילתם בקדושה וכדו', והבכיה שבכו נבעה מהשאפה וההשתוקקות לעשות רצון קונם, שיזכו לעשות נחת רוח להשי"ת בשבירת התאוות. וכן בפרשת חוקת שאמרו 'ונפשנו קצה בלחם הקלוקל' (במדבר כא, ה) לחם קלוקל הוא מלשון לחם קל (עי' שם משמואל פ' האזינו תרע"ב ד"ה והנה כע"ז), דהיינו לחם בלא עבודה, ואינו מגשם כשאר המאכלים, כי הלא המן היה לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים אותו, ובאכילת המן נתעלו מאליהם למדרגת המלאכים, וטענתם שאינם רוצים עבודה של מלאכים, אלא ברצונם להתייגע ולעמול להתגבר על יצר התאוות. וכמ"ש הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בצעטיל קטן (אות טז) שהאדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע, ועל כן סברו שנפשינו

פרשת בהעלותך

ט

קצה בלחם הקלוקל שהיא עבודה קלה שאין בה מלחמת היצר, ואין להם עבודה.

[ויש להביא מזה ראייה לענין החקירה שדן החיד"א (פתח עינים חולין קט, ב ובדבש לפי מערכת נא אות ל ועוד), בהא שהיו טועמין במן את כל המינים, אם היה אפשר לטעום במן טעם מאכל איסור שהוא נגד רצון ה', ואת"ל שטעמו בו טעם איסור האם היו עוברים בזה איסור או לא, כי כיון שהיה מאכל מן השמים היה כולו רוחני ואין מקום לטעם של איסור. (וע"ע בענין זה בחת"ס עמ"ס קדושין לח, א ד"ה עי' תוס' מנחות, ובחי' הרי"ם עה"ת פ' בהעלותך). ולפי הנ"ל נראה שלא היה אפשר לטעום במן טעם איסור, כי אילו היה אפשר לטעום טעם איסור הלא היה להם אפשרות להתגבר בענין זה לפרוש ולא לטעום במן טעם של איסור].

ומ"מ נענשו בני"על בכיה זו, אף שהיתה מחמת השתוקקות לעבוד את ה' מתוך התגברות התאוות, מ"מ צריך האדם לעבוד את ה' במצב שבו הניחו השי"ת, וע"ז נאמר 'בכל מאודך', בכל מידה ומידה שהוא מודד לך אפי' ברוחניות, כי אם השי"ת העמידו במדריגה זו, אזי צריך לעבדו במדריגה זו, ולא יחליט בעצמו לעבוד את ה' רק באופן מסוים, ואין לאדם לשאוף למדריגות, וע"כ אף שכוונתם היתה טהורה כדי להתעלות ברוחניות, מ"מ אין לו לאדם להביא עצמו לידי נסיון, אף שע"ז יוכל לזכות למדריגה. (ועי' שפ"א פ' בהעלותך תרל"א ד"ה ברש"י שכ"כ).

ואמרו צדיקים עה"פ 'השמר לך פן תעלה עולתיך בכל מקום אשר תראה, כי אם במקום אשר יבחר ה' וגו', שם תעלה עולתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך' (דברים יב, יד), כלומר שאין לו לאדם לבחור לעלות עליותיו בכל מקום אשר יראה בעיני שכלו, אלא צריך להתבטל לרצון ה', ורק במקום אשר יבחר ה', שם תעלה עולותיך וגו'. ועד"ז אי' בשם הרה"ק ר"ש מקארלין זיע"א (הובא בבית אהרן פ' ויצא ד"ה ויפגע), במה שדרשו חז"ל (הובא ברש"י) עה"פ ואהבת את ה"א בכל לבבך, שלא יהיה לך חלוק על המקום, אשר בכל מקום שהוא, יעבוד את השי"ת וכו', ורצון השי"ת שיהיה כעת במקום הזה, ולא יגרום שום מניעה לעבודתו ית', עכדה"ק. והוא לימוד לכאור"א שלא ימנע אדם א"ע

מעבודת ה' כיון שעדיין לא הגיע להשגות ולמדרגות של פלוני, או לעבוד את ה' רק כשיש לו אורות וכדו', וד"ל.

- ג -

ויש להוסיף, דאי' בשם הגר"א (ס' המאור הגדול לפ' בהעלותך עמ' רפו) עה"פ 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים' (במדבר יא, ה) דלמה נקט בלשון עתיד 'אשר נאכל במצרים', דלכא' הול"ל בלשון עבר 'אשר אכלנו במצרים', וביאר שבנ"י בהיותם במצרים טעמו טעם דג ליתן אשר נאכל לעת"ל. ולכן אמר 'הדגה' ולא דגים, כמ"ש ברש"י בפ' בראשית, שהנקבה מלחה לצדיקים לעתיד לבוא. [והוא פלאי אבל אמת שהרי כן אמר הגר"א], ולפי"ז מובן היטב שלא רק הערב רב אלא גם בני"ה התאוננו מפני שנכספה וגם כלתה נפשם לטעום טעם האור דלעת"ל.

ולבאר הענין מדוע באמת טעמו בדגים במצרים טעם ליתן, כי הנה איתא במדרש (שמו"ר א, כח והובא בטור או"ח סי' רפ"א) שכשהיו אבותינו במצרים וראה משה כבוד השעבוד שהכבירו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ונתנו לו, ובחר ביום השביעי וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו, עי"ש. ועוד אי' במדרש (שם ה, יח) שמשה רבינו היה מאספם ומשתעשע עמהם במגילות שהיה בידם. ונמצא שכבר במצרים שמרו בני"י את השבת. והנה כ' התורת חיים (עירובין יט, א) והובא בביאור הלכה (סי' רמ"ב ד"ה זכר למן) ששבת בראשית הוא דוגמת שבת דלעת"ל, יום שכולו שבת, ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת, דוגמת שבת דלעת"ל, באכילת בשר ודגים שהם נגד סעודת שור הבר וליתן, וקידוש על היין שהוא כנגד יין המשומר בענביו לצדיקים לעתיד לבוא. (וע"ע במטה משה סי' תד). וי"ל דמ"ש הגר"א שטעמו טעם ליתן במצרים היינו באכילת הדגים שאכלו בני"י בשבת קודש. ודברי הגר"א הם ראייה לדברינו שבנ"י השתוקקו למדריות העבודה דלעת"ל, ולא הסתפקו במה שנתן להם השי"ת במדבר לחם אבירים, אלא חפצו באור דלעתיד לבוא, וזה היה חטאם.

ובאכילת לחם משנה בש"ק אפשר לתקן את החטא של המתאווים, כי הנה הלחם משנה הוא זכר למן, ואמנם מעלתו יותר מהמן,

כי הוא גם לחם גשמי, ובאכילתו יש עבודה ויגיעה שלא להמשך אחר התאוות, אך לאידך הוא לחם רוחני שאפשר להתעלות בו, כי יש בו קדושת המן, וגם בעצם סעודת שבת אפשר לתקן ענין זה, כיון שכל הסעודה הוא פועל יוצא מקביעות הסעודה על לחם משנה, ובמין היה כל הטעמים, ונמצא שכל הטעמים שבאים בסעודה הם תוצאה מהמן.

- ד -

ויש להוסיף עוד טעם לכך, שהערב רב שהתאו תאוה לא היו חפצים במן שניתן להם, אף שהיו יכולים לטעום בו כל טעמים שבעולם, דהנה אחז"ל (ע"י יומא עה, א ומכילתא פרשת ויסע פ"ו) עה"פ 'והוא כזרע גד', שהגיד סתריהם ועוונותיהם של ישראל, שגילה את הפנימיות של כאו"א, וגילה פניהם של הצבועים, וא"י בגמ' (יומא עה, א) כתיב 'וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו', וכתיב 'ויצא העם ולקטו' וכתיב 'שטו העם ולקטו', הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו. ועוד שם, כתיב 'לחם' וכתיב 'עוגות' וכתיב 'וטחנו', הא כיצד צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה, ע"כ. ונמצא שלא היה מציאות שאדם יעמיד פנים כאילו הוא צדיק, ויש אדם שהתנהג בצביעות והלך במלבושי כבוד וכו', אך באמת לא היה תוכו כברו, ובא המן וגילה את חרפתו בחוצות, כי המן ירד במרחק רב מביתו והוצרך להרחיק לכת ללקט את המן לעיני אנשים, וגם בתוך ביתו הכירו פניו, ע"י שהוכרחו לדוכו במדוכה, ועכ"פ לא היה באפשרותם להסתיר את עצמם, והכל היה גלוי ומפורסם. [ובדרך צחות י"ל עה"פ 'ויענך וירעיבך', כי יתכן שהיו ביניהם אנשים מכובדים אשר הוצרכו ללכת לריחוק מקום, ולכן העדיפו להרעיב את עצמם ולא ללכת ללקט]. וכן היה המן מגלה את המשפט בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, כדאי' בגמ' (יומא עט, א) שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עבדי גנבת וכו', א"ל משה לבוקר משפט היכן נמצא עומרו וכו', עי"ש.

והערב רב לא היו מסוגלים לסבול את גילוי חרפתם, ולכן הוציאו דיבה וקראוהו הלחם הקלוקל, שעל ידו הכל גלוי וידוע לעין כל,

וישובו ויבכו בני ישראל, שהם התאוננו לשם שמים, שמאחר שרואים הכל בבירור, א"כ אין להם בחירה, ונמצא שעבודתם נמשכת אחר פניות ונגיעות וכדו', כיון שהכל גלוי לכולם, וממילא הם מוכרחים לעבוד את ה', והם חפצו לעמול בעצמם בעבודת ה' ללא הכרח ונגיעה. וגם זה חטא שהם מחפשים עבודה שלא ניתנה להם.

ובאכילת לחם משנה זוכים לתקן החטא של הערב רב, כי אוכלים מן ולא נתגלה הכל, ועדיין יש מקום לבחירה ועבודה, אמנם זה ודאי שהאוכל הלחם משנה כראוי, אזי מסייעו ועוזרו שיתגלה לו לעצמו מצבו בעבודת ה', וזה חסד ה' שאינו מתגלה לעין כל, אבל מכניס בלבו הרהורי תשובה שידע מה עליו לתקן.

ויסעו מהר ה' – היציאה לדרך לאחר חג השבועות

לאחר חג השבועות יוצאים לדרך 'ויסעו מהר ה' וארון ברית ה' נוסע לפניהם' (במדבר י, לג) ופירש"י זה הארון היוצא עמם למלחמה ובו שברי לוחות מונחים. והנה בחג השבועות קיבלו בני ישראל את הלוחות הראשונות, ואמנם בעוה"ר הלוחות הראשונות נשברו, אבל מ"מ גם השברי לוחות היו מונחים בארון הברית. ואיתא בירושלמי (שקלים פ"ו ה"א) וכ"ה ברש"י פרשת עקב, שהיו שני ארונות, ארון שעשה משה שהיה מעץ, וארון שעשה בצלאל שהיה מזהב, בא' היו הלוחות ובא' היו שברי לוחות. ומבואר שם שרק הארון שבו היו מונחים שברי לוחות היה נכנס ויוצא עמם למלחמה, וארון שעשה בצלאל שם היו לוחות שניות בתוך המחנות, עי"ש ברש"י.

וי"ל בדרך רמז שבפסוק 'ויהי בנסוע הארון וגו', (שם, לה) יש נוני"ן הפוכין, ושברי הלוחות המה חיזוק להאדם שלפעמים נמצא במצב של נוני"ן הפוכין, היינו שהכל הולך בהיפוך ושלא כסדר, היפך רצונו ומחשבתו, [ויש בו ב' נוני"ן הפוכים, וכמאמר העולם הפוך על הפוך], וכמ"ש רש"י עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכו', והרמז כנ"ל שלפעמים מרגיש האדם ש'אין כאן מקומו' כלל ושלא כסדר, ומרגיש עומד אחורי ה' ח"ו, וחובת האדם לזכור תמיד שהשי"ת אתו עמו

ומלפניו בכל מצב, 'וארון ברית ה' נוסע לפניהם', וענן ה' עליהם יומם בנסעם וגו', ויזכור היטב שהשי"ת נוסע לפניו להאיר לו הדרך ביחד עם התוה"ק עם ארון השברי לוחות אשר נוסע עמהם, שהרי גם התוה"ק נמצאת אתנו בגלות כידוע, ובפרט בדורינו אנו שהוא בחי' שברי לוחות, זקוקים לחיזוק של הארון הזה, שאפי' במצב כזה ונוני"ן הפוכין צריך לקבל הכל באמונה פשוטה, ולהיות סמוך ובטוח בארון ברית ה' שינהיג הכל לטובה, וע"י ידיעה והכרה זו מפסיק האדם בין פורענות לפורענות ומעכבם מלבוא אליו, וכמ"ש רש"י שם.

והנה אי' בשם הבעש"ט הק' זי"ע, שכל א' מישראל יש לו מ"ב מסעות משלו במשך ימי חייו, ונכתבו המסעות בתורה להורות את הדרך הישרה לאיש הישראלי לידע הדרך הישר אשר ילך בו כל ימי חייו, (עי' דגל מחנה אפרים פ' מסעי). וצריך לזכור שעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, הכל על פי ה' והכל ביד ה', וכיון שזה ביד ה' זה הטוב ביותר.

ואיתא בספה"ק (ליקו"ת להאריז"ל פ' שמיני) שמ"ב המסעות הם כנגד שם מ"ב דאנא בכח וכו', (עי' מג"א סי' תכח סק"ח שבמ"ב המסעות שבפרשת מסעי אין להפסיק שהם נגד שם מ"ב) והשם מ"ב הוא השם הק' שיצא מפי הכהן גדול ביום הכפורים בקדושה ובטהרה כמ"ש הרא"ש במסכת יומא (פ"ח סי' יט). ואי' בזוה"ק (תו"ח צד, א) שהוא מיוסד על השם 'אהיה אשר אהיה', כי ב"פ אהי"ה הוא בגימט' מ"ב שכאשר שאל מרע"ה את השי"ת, שאם בני ישראל ישאלו מה שמו מה אומר אליהם, השיב לו השי"ת 'אהיה אשר אהיה', אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות. ואמרו צדיקים שהשי"ת אמר למרע"ה שהנה בני" עומדים לצאת ממצרים לדרך ארוכה של מסעות, ועד היום עדיין לא נושענו ואנו משלימים את הקץ, ואנו מטלטלים באורחא ממסע למסע, ולזאת אמר השי"ת 'אהיה אשר אהיה', שכביכול הוא נוסע עם ישראל בכל מסעיהם, ואם האדם אומר 'אהיה' טוב אזי השי"ת משיב לו 'אהיה' עמך, וזהו סוד שם מ"ב שהשי"ת נמצא תמיד עם ישראל. ואי' בספה"ק שהשם הק' אהי"ה הוא ר"ת 'אתה הוא ה' האלקים', כלומר שה' הוא מידת הרחמים ואלקים הוא מידת הדין, וגם כאשר יש מידת הדין יש מידת הרחמים, ואם נוסעים את המסעות על פי ה', זוכים למידת הרחמים.

עבודת ימי 'השבע ברכות' - לעמוד בתפלה מתוך ד"ת

עומדים אנחנו בתוך שבעת ימי המשתה של 'יום חתונתו' זה מתן תורה, ושבעת ימי תשלומין דחג לקרבן חגיגה ועולת ראייה (ר"ה ד, ב"ה) ולעת כזאת יאמר, דהנה חג השבועות נקרא בשם 'עצרת', שפירושו לעצור ולהחזיק כל ההארות וההשפעות מן ה'י"ט שישארו לעולם ולא יאבד לריק ח"ו, והגם שאין לנו פרידה מ'י"ט של שבועות, כי אינו דומה לחג הסוכות שיש בו שמיני עצרת על שאמר הקב"ה עכבו עלי יום אחד וקשה עלי פרידתכם, ובשבועות אינו כן, כיון שממשיכים את ה'י"ט ע"י שנוטלים ספר התורה בחיקינו ומקבלים עלינו קיום התורה והמצוות לכל השנה, כי נר מצוה ותורה אור וכולה ביה, אמנם אעפ"כ כאשר רצוננו שההתעוררות של מתן תורה יהיה לה קיום והמשך צריך להכניסו באיזה כלי כדברי הרמב"ן (בס' האמונה והבטחון פ"ט) עה"פ 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' (שה"ש ב, ז) שצריך להכניס ההתעוררות לתוך חפץ וכלי קיבול.

ו"ל שהזמן גרמא לקבל ע"ע חיזוק בתפלה, והוא בחי' לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה (עי' ירושלמי רפ"ק דברכות), והתורה הק' נותנת כח בתפלה שתתקבל ברחמים וברצון, כמש"א באקדמות 'צלוחתה' בכן מקבל והניא בעותא', וזהו שאחז"ל (ויק"ר י, ה) 'תפלה עושה מחצה', כי צריך גם לכח התפלה, ובפרט בימים אלו שהן ימי רצון ומסוגלים לתפלה, וכמ"ש רש"י בפ' עקב עה"פ (דברים י, י) 'ואנכי עמדתי בהר ארבעים יום כימים הראשונים', כימים הראשונים - של לוחות הראשונות מה הראשונים ברצון שעלה מז' בסיון עד י"ז בתמוז, אף האחרונים ברצון, מר"ח אלול עד יוה"כ, ולא כהאמצעיים וכו', ע"כ. ונמצא שכל ההתעוררות וימי הרצון של מ' יום מר"ח אלול הוא רק משום שדומה להתעוררות של ימי הרצון מז' סיון עד י"ז תמוז. הרי שהימים הללו ימי רחמים ורצון לכל הפחות כבחודש אלול, ולכן 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון וגו'.

ה. צדיקים אמרו על שבת שאחרי יו"ט, שבת 'נאך' יו"ט, שיש בו עוד הכח של יו"ט, אבל בשבת זו שאחרי שבועות הוא באמת 'נאך' יו"ט, פי' שהוא 'עדיין' יו"ט, בתוך ז' ימי תשלומין, ולא 'עוד' יו"ט, ודו"ק.

ויש להוסיף בזה, דהנה פשטות הכוונה במשחז"ל תפלה עושה מחצה, היינו שתפלה מועלת להביא רק חצי ישועה. ויש להבין למה תפלה מועלת רק על מחצה, ולא תועיל התפלה גם על החצי השני. [ובדרך צחות אמרו צדיקים 'תפלה העלפ"ט' כלומר שתפלה מועילה לגמרי].

וי"ל דהנה איתא בגמ' (שבת פח, א) תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ונמצא שכאשר קיבלו ישראל את התורה נעשו שותפין עם השי"ת למעשה בראשית, ויש להם חלק מחצה בקיום

1. ויש שפי' שתפלה עושה מחצה, היינו דלא די בתפלה לבד, אלא צריך גם אמונה ובטחון בהשי"ת, ששמע קול תפלתו ובודאי יהא בעזרו, ובצירוף התפלה והאמונה והבטחון זוכים לישועה בשלימות. ושמעתי בשם מרן החזו"א זי"ע, שאמר בענין התפלה וההשתדלות, שיש שסוברים שהשתדלות מועלת בדרך הטבע, ובנוסף לזה יש עוד ענין של תפלה שצריך אדם להתפלל לסיעתא דשמיא שיצליח במעשי ידיו. אבל האמת אינה כן, אלא שבדרך הטבע אם האדם מתפלל אל ה' הרי הוא נענה, ומה שההשתדלות מועלת זהו שלא כדרך הטבע, וכי יש ביד האדם לעשות איזה שהוא השתדלות, וכי יועיל לאדם שיושיט יד לדחוף את הרכבת לנסוע, והלא אנו רואים איזה 'תוצאות' יש להשתדלות שהאדם עושה... ובודאי שבדרך הטבע אין השתדלות יכולה להועיל, כי הלא השי"ת מנהיג את העולם ואין יתכן שהאדם יעשה איזה פעולה ויועיל לו. ורק התפלה מועלת בדרך הטבע, כי מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אבל באמת ההשתדלות אינה אלא מצוה שצריך לקיים 'חובת השתדלות' ואז יזכה לברכת ה'.

וידוע מ"ש הרה"ק רבי לייב'ל איגר זי"ע, במ"ש באחי יוסף ויקחו את כתונת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם וגו' (בראשית לו, לג). ולכאן' למה הוצרכו לעשות את כל זה, ולמה לא אמרו לו בפשיטות, שיוסף נעלם ואינם יודעים היכן הוא. ואמר שבאמת קושיא זו לא קשה כלל, כי אם יגידו כן ליעקב אבינו ע"ה, בודאי יעמוד תיכף בתפלה ואז תיכף ומיד יעזור השי"ת וישוב יוסף לאביו, והם רצו לייאש את יעקב ע"ה שיסבור שחיה רעה אכלתהו, ולכן טבלו את כותנתו בדם, ועי"ז נתייאש יעקב מן התפלה ונגרם שנסתלקה ממנו שכינה. והכתונת הזו נמצאת עמנו בכל עת, כי היצה"ר מראה לנו את הכתונת הטבולה בדם, ואומר לנו מה לך לבקש, וכי אתה סבור שיתכן שהתפלה תועיל, והוא רוצה לייאש אותנו מן התפלה, אבל זהו שקר גמור, כמו מה שאמרו 'טרוף טורף יוסף' הוא שקר כי מעולם לא טורף, כך כל דבריו של היצה"ר הם שקר (עי' רמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ז וטורפין וכו') ותפלה עושה מחצה היא שהתפלה מועלת רק בצירוף האמונה והבטחון שהשי"ת יעזור.

העולם, כי הם הצילו את כל הבריאה, וא"כ על חלק מחצה א' אין צריכים לבקש כלום, כי הם שותפין עם השי"ת והם זכאים בדין לקבל כל משאלות לבם לטובה, וכל מה שצריך לבקש הוא רק על חלק מחצה השני, וע"ז אמרו 'תפלה עושה מחצה', כי קודם מתן תורה היה צריך לבקש על הכל, אבל אחר מתן תורה די לבקש רק על חצי, כי אנו שותפין במעשה בראשית.

ובמו"ב ניתוסף לנו חלק בשותפות ע"י שמירת שבת קודש, וכמאחז"ל (שבת קיט, ב) כל האומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ונמצא שגם על המחצה השני אנו שותפין עם השי"ת מחצה על מחצה. ושותפות זו נשלמת בכל שב"ק, בעת אשר אנו מקדשים את השבת בדברים על כוס היין, ואומרים 'יום השישי', כנדרש בגמ' (שבת פח, א) הששי ה"א יתירה ללמד על הדרשא הנ"ל, ותיכף אומרים 'ויכולו', ובזה נגמר השותפות, בכח התורה ובכח השב"ק.

ז. ובזה יש ליתן טעם לשבת, למה דנפסק בשו"ע (סי' רסח) שאסור לבקש צרכיו בשבת, כיון שהאדם נעשה בעלים גמורים על כל הבריאה, ולא שייך התפלה שעושה מחצה. ולכן כח השבת הוא נחלה בלי מיצרים, עד בלי די, כי כל העולם שייך אל השומר שבת כהלכתה.